

POSLEDNJI JEDNOROG

PITER S. BIGL

Prevela
Nevena Andrić

■ Laguna ■

Naslov originala

Peter S. Beagle

THE LAST UNICORN

Copyright © 1986 by Peter S. Beagle

Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Posvećeno sećanju na doktora Olferta Dapera,
koji je 1673. godine video divljeg jednoroga u šumama
države Mejn, kao i Robertu Nejtanu, koji je video
jednog ili dva u Los Anđelesu*

Prvo poglavlje

GOSPA JEDNOROG JE živela u šumi jorgovana, sasvim sama. Bila je veoma stara, premda to nije znala, i više nije bila one iste, bezbrižne boje morske pene, već je bila boje snega koji pada u noći obasjanoj mesečinom. Ipak, oči su joj još bile sjajne i pune života, a ona se još kretala kao sen na moru.

Nimalo nije ličila na rogatog konja, kako često prikazuju jednoroge; bila je sitnija, imala je papke, i krasila ju je veoma stara, divlja otmenost kakve nikad nije bilo u konja, kakva je kod jelena samo bojažljiv, bledunjav odraz, a kod koza razigrano izrugivanje. Vrat joj je bio dug i vitak, te joj se glava činila manja nego što je zaista bila, a griva, koja joj je padala gotovo do polovine leđa, bila je meka kao maslačkovo paperje i pahuljasta kao cirus. Imala je šiljate uši i tanke noge s čupercima bele dlake na člancima; a dugački rog iznad očiju blistao joj se i podrhtavao i zračio je sopstvenom sedefastom svetlošću čak i kad nastupi najcrnja ponoć. Njime je svojevremeno ubijala zmajeve i isceljivala kraljeve kojima rak-rane nisu htele da zarastu i obarala je zrelo kestenje za mečiče.

Jednorozu su besmrtni. U prirodi im je da žive sami, na jednom istom mestu: obično u šumi, blizu kakvog bistrog jezerceta u kom mogu da se ogledaju; pomalo su sujetni jer znaju da su najlepša bića na celom svetu, a uz to i magična. Pare se vrlo retko, i nema čarobnijeg mesta od mesta gde se rodio jednorog. Kad je poslednji put videla drugog jednoroga, mlade devojke koje su ponekad dolazile u potragu za njom dozivale su je na nekom drugom jeziku; ipak, ona nije bila svesna protoka meseci, godina i vekova, pa čak ni godišnjih doba. U njenoj šumi uvek je bilo proleće zato što je ona tu živela, pa je po ceo dan lutala među velikim bukvama i bdela nad životinjama koje su obitavale pod zemljom i ispod grmlja, u gnezdimama i pećinama, na tlu i u krošnjama drveća. Pokolenja i pokolenja vukova i zečeva lovila su i volela se, dobijala decu i umirala, a gospa jednorog nije radila ništa od toga i bdenje nad njima nije je umaralo.

Jednog dana, sasvim slučajno, dva čoveka s dugim lukovima pojahala su kroz šumu u lovu na jelene. Gospa jednorog ih je pratila, tako oprezno da čak ni konji nisu znali da je blizu. Prizor ljudi ispunjavao ju je starom, sporom, čudnom mešavinom nežnosti i užasa. Nikad nije dopuštala da je ljudi vide ako je to mogla izbeći, ali volela je da ih posmatra kako jašu i da sluša kako razgovaraju.

„Ne dopada mi se osećaj koji vlada u ovoj šumi“, progundala stariji lovac. „Stvorenja koja žive u jednorogovom gaju s vremenom i sama nauče pokoju čaroliju – uglavnom neke koje im omogućuje da nestanu. Nećemo ovde naći divljač.“

„Jednorozu su odavno nestali“, reče drugi čovek. „Ako su uopšte i postojali. Ovo je šuma kao i svaka druga.“

„Zašto onda lišće nikad ne opada i nikad nema snega? Kažem ti, na svetu je preostao jedan jednorog – i nek mu je sa srećom, tako starom i usamljenom, ako mene pitaš – ali

dokle god živi u ovoj šumi, nijedan lovac neće odneti kući ni senicu okačenu o sedlo. Samo ti jaši, videćeš već. Znam ja kakvi su jednorozni.“

„Iz knjiga“, odgovori drugi. „Samo iz knjiga, priča i pe-sama. Već tri kraljevska veka nije bilo ni nagoveštaja da je iko video jednoroga – u ovoj ili bilo kojoj drugoj zemlji. Ne znaš ti o jednorozima ništa više nego ja, pošto sam čitao iste knjige i slušao iste priče – a ni ja ih nikad nisam video.“

Prvi lovac je neko vreme ćutao, a drugi je mrzovoljno zviždukao za sebe. Onda prvi reče: „Moja prababa je jednom videla jednoroga. Pričala mi je kad sam bio mali.“

„Ma je li? A je l' ga zarobila zlatnim o glavom?“

„Ne. Nije ga imala. Ne treba ti zlatni o glav da uhvatiš jednoroga, to je tako samo u bajkama. Potrebno ti je samo čisto srce.“

„Da, kako da ne.“ Mladić se tiho zacereka. „Pa je l' jaha-la jednoroga? Bez sedla, pod drvećem, kao nimfa u svitanje sveta?“

„Moja prababa se plašila velikih životinja“, reče prvi lovac. „Nije ga uzjahala, ali sedela je sasvim nepomično i jednorog joj je stavio glavu u krilo i zaspao. Prababa se nije ni pomerila dok se nije probudio.“

„A kako je izgledao? Plinije opisuje jednoroge kao divljačne životinje, telom slične konju, s glavom jelena, stopalima slona i medveđim repom; imaju dubok, gromak glas i jedan crni rog dug dva lakta. A Kinezi...“

„Prababa je samo rekla da je jednorog lepo mirisao. Nikad nije podnosila miris životinja, čak ni mačji ili kravlji, a kamoli miris divljači. Ipak, jednorogov miris joj se vrlo dopao. Jednom se rasplakala dok mi je pričala. Naravno, tad je već bila vrlo stara i plakala je kad god je nešto podseti na mladost.“

„Hajmo nazad, pa ćemo loviti negde drugde“, reče drugi lovac odjednom. Dok su okretali konje, jednorog bešumno stupi u šipražje, i kada su opet poodmakli, pođe njihovim tragom. Ljudi su jahali u tišini dok se nisu približili ivici šume, a tada drugi lovac tiho zapita: „Šta misliš, zašto su nestali? Ako su uopšte postojali.“

„Ko bi znao. Vremena se menjaju. Zar bi ti rekao da je ovo zgodno doba za jednoroge?“

„Ne, ali pitam se je li iko pre nas pomislio kako je baš njegovo doba – zgodno doba za jednoroge. I sve mi se čini da sam čuo priče... ali bio sam pospan od vina ili sam mislio na nešto drugo. Ma, nije važno. Još ima dovoljno svetlosti za lov ako požurimo. Hajde!“

Izašli su iz šume, poterali konje u galop i odjurili. Ipak, pre nego što su se izgubili iz vida, prvi lovac se osvrnu preko ramena i doviknu, baš kao da vidi jednoroga kako stoji u senci: „Ostani gde si, jadna zverčice. Nije ovo svet za tebe. Ostani u svojoj šumi, staraj se da ti drveće bude zeleno a prijatelji dugovečni. Ne osvrći se na devojke, jer od njih nikad ne bude ništa, samo postanu blesave starice. I srećno ti bilo.“

Nepomična na ivici šume, gospa jednorog reče naglas: „Ja sam jedini jednorog na svetu.“ Bile su to prve reči koje je izgovorila, čak i sama za sebe, za više od stotinu godina.

Nemoguće, pomisli ona. Nikad joj nije smetalo što je sama, što ne viđa druge jednoroge, jer uvek je znala da ima još takvih kao što je ona u svetu, a jednorogu više društva i ne treba. „Ipak, znala bih da su svi nestali. Nestala bih i ja. Ne može biti da se njima nešto desi, a meni ne.“

Sopstveni glas ju je uplašio, i poželela je da pobegne. Hitra i svetlucava, kretala se mračnim šumskim stazama i prelazila neočekivane čistine, nepodnošljivo jarke od trave i pune blagih senki, i bila je svesna svega oko sebe, od korova

koji bi joj se očešao o članke nogu do treptaja plavetnila i srebra, hitrih poput bubica, kada bi vetar podigao kakav list. „O, nikad ne bih mogla sve ovo da napustim, nikada – pa makar ja bila i jedini jednorog na svetu. Ovde umem da živim, poznajem miris i ukus svega, poznajem prirodu svega ovde. Šta bih uopšte mogla naći u svetu – izuzev ovog istog?“

Kad je konačno prestala da trči i umirila se, slušajući vrane i vrevu veverica iznad glave, ona se zapita: Ipak, šta ako su svi zajedno otišli nekud daleko? Šta ako se kriju i čekaju mene?

Od tog trenutka, kada se u njoj prvi put javila sumnja, nije imala mira; od časka kada je zamislila kako bi to bilo otići iz šume, nije mogla da se skrasi na jednom mestu a da ne poželi da je negde drugde. Kaskala je tamo-amo pored jezerceta, nemirna i nesrećna. Jednorozni nisu stvoreni za odluke. Govorila je ne, i da, i opet ne, iz dana u dan, iz noći u noć, i po prvi put je osećala minute kako mile po njoj kao crvi. „Neću poći. Ljudi možda već neko vreme ne viđaju jednoroge, ali to ne znači da su svi jednorozni nestali. Pa čak i da je tako, ne bih krenula. Ovde živim.“

Ipak, naposletku se probudila usred tople noći i rekla: „Da, ali ipak...“ Požurila je kroz šumu, trudeći se da ni u šta ne gleda i da ništa ne miriše, trudeći se da ne oseća zemlju pod papcima. Životinje koje se kreću kroz tamu, sove, lisice i jeleni, dizali su glavu dok je prolazila, ali ona nije htela da ih pogleda. Moram da odem brzo, mislila je, i da se vratim što pre. Možda neću morati daleko. Ipak, bilo da nađem ostale ili ne, vratiću se uskoro, što pre budem mogla.

Pod mesečinom, drum koji je vodio od ruba njene šume sjajio se kao voda, ali kad je izašla ispod drveća i kročila na njega, ona oseti koliko je tvrd i koliko dugačak. Malo je falilo da tada okrene nazad; ipak, ona duboko udahnu šumski

vazduh koji je dolebdeo do nje i zadržava ga u ustima što je duže mogla, kao cvet.

Dugački drum nije žurio nikud određeno i nije imao kraja. Prolazio je kroz sela i varošice, kroz ravnice i planine, kamenite goleti i livade koje su rasle na kamenu, ali nije pripadao njima i nikad se nigde nije odmarao. Terao je gospu jednoroga napred, vukao joj papke poput plime, ispunjavao je strepnjom i nikad joj nije dozvoljavao da se primiri i oslušne vazduh kao nekada. Oči su joj većito bile pune prašine, a griva joj se od prljavštine ukrutila i otežala.

U šumi je vreme uvek teklo mimo nje, ali sada, dok je putovala, ona je stupala kroz vreme. Boje drveća su se menjale a krzno životinja koje je usput sretala postalo je bujnije, a onda se ponovo proredilo; oblaci su mileli ili hitali pred promenljivim vetrovima, i bili su ružičasto-zlatni na suncu ili olujnomodri. Kud god je išla, tražila je svoj narod, ali im nije našla ni traga, i ni na jednom jeziku koji se govorio duž drumu nije čula više ni jednu jedinu reč o njima.

Rano jednog jutra, baš kad se spremala da se skloni s puta i odspava, ona vide čoveka kako okopava baštu. Svesna da bi trebalo da se sakrije, ipak je stajala i posmatrala ga kako radi sve dok se nije ispravio i ugledao je. Bio je debeo i obrazi su mu se drmusali sa svakim korakom. „O“, reče on. „O, što si lepa.“

Kad je skinuo opasač, napravio omču i nezgrapno pošao prema njoj, gospi jednorogu je bilo milo i nije je zaista bilo strah. Ovaj čovek je znao ko je ona, a znao je i šta treba da radi: da okopava repu i da progoni nešto svetlucavo što trči brže od njega. Pred prvim njegovim zamahom izmakla se lako kao da ju je oduvao vetar opasača od zamaha.

„Svojevremeno su kretali u lov na mene s praporcima i barjacima“, reče mu ona. „Ljudi su znali da me mogu uloviti jedino ako sama hajka bude čudesna, pa ja pridem da pogledam izbliza. A čak ni tako me nikad nisu zarobili.“

„Biće da mi se omakla noga“, reče čovek. „Samo polako, lepojko.“

„Nikad zapravo nisam razumela“, razmatrala je gospa jednorog dok je čovek ustajao, „šta zamišljate da ćete raditi sa mnom kad me uhvatite.“ Čovek opet skoči, a ona mu se izmače poput kiše. „Verovatno ni sami ne znate“, reče ona.

„Samo mirno, samo mirno, polako.“ Čovekovo znojavo lice je bilo zamrljano od zemlje i jedva je uspevao da povрати dah. „Lepotice“, prodahta on. „Lepa kobilice.“

„Kobila?“ Jednorog zatrubi ovu reč tako prodorno da čovek prestade da je juri i poklopi uši šakama. „Kobila?“, oštro upita ona. „Ja, konj? To li si pomislio o meni? Zar to vidiš pred sobom?“

„Ti si dobar konjić“, brektao je čovek. On se nasloni na ogradu i obrisa lice. „Istimario bih te i očistio, i bila bi najlepša kobila na svetu.“ On opet zamahnu opasačem. „A onda bih te izveo na vašar“, reče. „Dođi, konju.“

„Konj“, reče jednorog. „To, dakle, pokušavaš da uhvatiš. Belu kobilu s grivom punom čička.“ Dok joj je čovek prilazio, ona proturi rog kroz omču, istrže mu opasač iz ruke i zavitla ga preko drumu u bele rade. „Konj sam, je li?“, frknu ona. „Konj, kako da ne!“

Čovek joj je na tren bio vrlo blizu, i njene oči piljile su u njegove, sitne, umorne i zaprepašćene. Onda se ona okrenu i pobeže drumom, tako hitro da svi koji su je videli uzviknuše: „Eto šta je konj! Eto šta je pravi-pravcati konj!“ Jedan starac tiho reče svojoj ženi: „Ono ti je araber. Jednom sam plovio brodom na kom je bio i jedan araber.“

Otad je gospa jednorog izbegavala gradove, čak i noću, izuzev ako nije bilo ama baš nikakvog načina da ih zaobiđe. Nekoliko ljudi ipak je pojurilo za njom, ali uvek bi lovili zalutalu belu kobilu; i nikad je nisu sledili radosno i sa strahopoštovanjem, kako priliči lovcu na jednoroga. Nosili su konopce, mreže i grumenje šećera kao mamac, zviždali su i obraćali joj se s „Bes“ i „Neli“. Ponekad bi usporila i dopustila da je njihovi konji nanjuše, a onda je gledala životinje kako se propinju, okreću se u mestu i beže, odnoseći prestravljene jahače sa sobom. Konji bi je uvek prepoznali.

„Kako je moguće?“, pitala se. „Verovatno bih nekako i razumela da su ljudi naprosto zaboravili jednoroge ili da su se promenili, pa da sad mrze sve jednoroge i pokušavaju da ih pobiju čim ih vide. Ali uopšte ih ne videti, gledati u njih a videti nešto drugo... Kako li onda izgledaju jedni drugima? Kako u njihovim očima izgledaju drveće ili kuće, pravi konji ili čak njihova rođena deca?“

Ponekad je mislila: „Ako ljudi više ne znaju u šta gledaju, možda još ima jednoroga u svetu; niko ne zna za njih, a jednorozima to i odgovara.“ Ipak, uprkos nadi i sujeti, znala je da su se ljudi izmenili, a s njima i čitav svet, zato što su jednorozni nestali. Ipak, nastavljala je dalje tvrdim drumom, svejedno što je svakim danom, malo-pomalo, sve više priželjkivala da nije ni odlazila iz svoje šume.

Jednog popodneva leptir se iskobelja od povetarca i slete joj na vrh roga. Ceo je bio baršunast, taman i praškast, sa zlatnim tačkama na krilima, i bio je tanak kao cvetna latica. Poigravajući joj duž roga, on je pozdravi izvijenim pipcima. „Ala j' lep ovaj svet, onde potok, ovde cvet!“

Gospa jednorog se prvi put nasmeja otkako je krenula na putovanje. „Leptiru, zašto letiš po ovako vetrovitom danu?“

upita ga ona. „Prehladićeš se i umrećeš mnogo pre isteka svojih dana.“

„Čovek se do smrti uči“, reče leptir, „jer čovek se uči dok je živ. Samo da ide redom. A šta može zima meni, šta mi može, šta mi sme? Ko se dima ne nadimi, taj se vatre ne ogreja.“ Presijavao joj se kao trun predvečerja na rogu.

„Leptiru, znaš li ko sam, šta sam ja?“, zapita jednorog s nešto nade, a ovaj odgovori: „Ti si žrtva blagorodnog čuvstva kad si zvezda, sele moja, da si među zvezdicama. Ti si, otac, moje drugo sunce, koje meni nikad ne zalazi.“ On zastade, zaleprša krilima da ga vetar ne oduva, pa nehajno dodade: „O, klasje moje ispod golih brda.“

„Reci onda kako se zovem“, preklinjala ga je gospa jednorog. „Ako znaš moje ime, izgovori ga.“

„Romeo, Romeo“, odgovori leptir veselo. „Zašto si Romeo? Zdravo-živo. Jutro je pametnije od večeri.“ On zaplesa i zasvetluca na njenom rogu, pa zapevuši: „*Santa Maria della Salute*. Kukuruzu, ime moje, klipovi ti lepo stoje. Al’ se nebo osmehiva! Al’ se reka plavi! A ribarče u čun sniva jasno kô na javi.“ U sjaju jednorogovog roga oči su mu se presijavale skerletno.

Ona uzdahnu i otklipsa dalje; ujedno joj je bilo zabavno i bila je razočarana. Tako ti i treba, reče ona sebi. Znaš valjda da ne možeš od jednog leptira očekivati da zna tvoje ime. Oni znaju samo pesme i recitacije i ostalo što čuju. Dobronamerni su, ali ne razumeju ništa. A i zašto bi? Tako brzo umiru.

Leptir joj se šepurio pred očima i pevao: „I rešeto srce ima“, dok se vrteo ukrug; recitovao je: „Zbogom žitku, moj prelepi sanče, ide maca oko tebe. Jer ja donde neću imat mira dok ne srubim glavu od krompira. Mrznemo se isto

tako i na matematiki, a direktor školska drva šalje svojoj svastiki – što je džabe i bogu je drago, na popustu još samo tri dana, navali, narode. Volim te, volim te, o, sram i grdoba! Moj brat, krvnik, moj brat – nikad sreću da ne vidi. Hvala, braćo! Drži, tata!“ Glas mu je zveckao u glavi jednoroga nalik na srebrnjake koji padaju.

Putovao je s njom sve do u smiraj dana, ali kada je sunce zašlo i nebo se ispunilo ružičastim ribama, uzleteo joj je s roga i ostao da lebdi u vazduhu ispred nje. „Put pod noge. Svuda pođi, svojoj kući dođi“, reče on učtivo. Naspram oblaka je videla da mu baršunasta krila prožimaju tanane crne žilice.

„Zbogom“, reče ona. „Nadam se da ćeš čuti još mnogo pesama“ – bio je to, smatrala je, najbolji oproštajni pozdrav za jednog leptira. Ipak, umesto da se udalji, on joj je lepršao iznad glave, i odjednom je izgledao nešto manje ponosno i naočito, pa je čak delovao i pomalo bojažljivo na plavom večernjem vazduhu. „Odleti“, nagovarala ga je ona. „Suviše je hladno da bi ostao napolju.“ Ipak, leptir je još odugovlačio i mrmljao nešto za sebe.

„Igrali se konji vrani“, otpevuši odsutno; a onda, veoma razgovetno: „Jednorog. Od starofrancuskog *unicorne*. Latinski: *unicornis*. Bukvalno: jednorožac – *unus*, jedan, i *cornu*, rog. Mitska životinja nalik na konja s rogom. Miš poseja proju na ježevu polju. Pa isterah pipca vrapca iz bopca.“ Ushićeno se šepurio kroz vazduh, a prvi svici su začuđeno i izuzetno sumnjičavo treperili oko njega.

Gospa jednorog veoma se iznenadila i veoma obradovala kad je konačno čula svoje ime, pa se nije ni osvrnula na onu primedbu o konju. „Oh, znaš dakle ko sam!“, zavika ona, i dah njenog oduševljenja oduva leptira pet-šest metara dalje. Kad je požurio natrag k njoj, ona poče da ga preklinje:

„Leptiru, ako zaista znaš ko sam, reci mi jesi li video nekada druge nalik meni, reci mi gde da ih tražim. Kud su otišli?“

„Leptiriću, šareniću, hodi meni amo“, zapeva on u sve bleđoj svetlosti. „Kad imaš srce, ne možeš da imaš gaće. Mogu bosa i u Stambol poći da izbacim iz progonstva dragog.“ Ponovo joj se umirio na rogu, i ona je osećala njegovo podrhtavanje.

„Molim te“, reče. „Želim samo da znam da negde na svetu ima jednoroga. Leptiru, reci mi da još postoje meni slični, i ja ću ti poverovati i vratiću se u svoju šumu. Odsutna sam već vrlo dugo, a rekla sam da ću brzo nazad.“

„Preko sedam gora“, počeo leptir, „i preko sedam mora, ima jedna planina, a na planini...“ On se zaustavi iznenada i reče čudnim glasom: „Ne, ne, slušaj, ne slušaj me, slušaj. Možeš naći svoj narod ako budeš hrabra. Prošli su svim drumovima nekada davno i Crveni Bik je trčao tik iza njih i izgazio je otiske njihovih stopa. Neka te ništa ne uzrujava, ali nemoj biti polubezbedna.“ Krilima on okrznu kožu jednoroga.

„Crveni Bik?“, zapita ona. „Šta je to Crveni Bik?“

Leptir zapeva. „Seno, slama, seno, slama, zob, zob, zob.“ Ipak, onda mahnito zavrte glavom i izdeklamova: „Krasota je njegova kao u prvenca teleta, i rogovi njegovi kao rogovi u jednoroga. Njima će bosti narode sve do kraja zemlje. Slušaj, slušaj, slušaj brzo.“

„Slušam“, zavika jednorog. „Gde je moj narod i šta je Crveni Bik?“

Ipak, leptir joj se vinu prema uvu, smejući se. „Imam noćne more u kojima puzim po zemlji“, otpevuši on. „Tri psetanceta, Trej, Blanš, Su, svi laju na mene, guje male, sikću na mene, psi laju, karavani prolaze. Suton pade baš u predvečerje.“

Još jedan tren je plesao ispred nje u sumraku; onda drhtavo odlete u ljubičaste senke pored drumu, prkosno

skandirajući: „Ili ti ili ja, moljče! U ovom gradu nema mesta za obojicu...“ Gospa jednorog ga je poslednji put nazrela kako letucka između drveća, a možda su je i prevarile oči, jer noć beše već sasvim razvila krila.

Bar je znao šta sam, mislila je ona tužno. I to nešto znači. Ipak, ona odgovori sebi: Ne, to ne znači baš ništa, samo da je neko nekad napisao pesmu o jednorozima. Ali Crveni Bik. Šta li je time hteo reći? Verovatno je i to iz neke pesme.

Hodala je polako, i noć se zbijala oko nje. Nebo je bilo nisko i gotovo čistocrno izuzimajući jednu tačkicu požutelog srebra gde se mesec šetao iza gustih oblaka. Gospa jednorog je tiho, za sebe, pevala pesmu koju je neka devojčica pevala u njenoj šumi, jednom davno.

Pre će lasta i mačka u cipeli gnezdo sviti
Nego što ću se ja k tebi doseliti...
Pre će se riba prošetati po morskoj steni
Nego što ćeš se ti ikad vratiti k meni.

Nije razumela reči, ali pesma ju je podsetila na dom, i obuze je seta. Činilo joj se da je, onog trenu kad je kročila na drum, čula jesen kako već potresa bukve.

Naposletku ona leže u hladnu travu i zaspala. Jednorozu su najoprezniji od svih divljih stvorova, ali kad usnu, spavaju čvrstim snom. Svejedno, da nije sanjala o domu, sigurno bi je preneli točkovi i sve bliži praporci u noći, svejedno što su točkovi bili umotani u krpe a zvonjava prigušena vunom. Ipak, bila je veoma daleko, dalje nego što su tihi praporci mogli dopreti, i nije se probudila.

Bilo je devet zaprega, a svaka je bila zastrta crnom tkaninom, svaku je vukao mršav crni konj i svaka je kezila ogoljene bokove kao da kezi zube kad bi vetar zadigao crne

zavese. Prva kola je vozila zdepasta starica, a na zastrtim bokovima velikim slovima je pisalo: MAMA FORTUNIN PONOĆNI KARNEVAL. A ispod, sitnijim slovima: *Stvorovi noći izvučeni na svetlost dana.*

Kada su se prva kola našla uporedo s mestom gde je gospa jednorog ležala i spavala, starica iznenada zauzda crnog konja. Sva ostala kola takođe su se zaustavila i u tišini su čekala dok je starica sa izvesnom odbojnom otmenošću silazila na zemlju. Kada se prikrala bliže gospi jednorogu, dugo je gledala naniže u nju, a onda rekla: „Vidi, vidi. Tako mi ovog mog starog, sasušenog srca. A mislila sam da sam i poslednjem od njih videla leđa.“ Njen glas ostavljao je ukus meda i baruta u vazduhu.

„Kad bi on samo znao“, reče, pa se osmehnu i pokaza zube nalik na oblutke. „Ali mislim da mu neću reći.“ Ona se osvrnu prema crnim kolima i dvaput pucnu prstima. Vozari drugih i trećih kola siđoše i pođoše prema njoj. Jedan je bio nizak, tamnoput i bezizražajan, kao i ona sama; drugi je bio visok, mršav čovek, koji je zračio nekakvom odlučnom zgranutošću. Na sebi je imao stari crni ogrtač, i oči su mu bile zelene.

„Šta vidiš?“, zapita starica niskog čoveka. „Ruh, šta, po tebi, leži ovde?“

„Mrtav konj“, odgovori ovaj. „Ne, nije mrtav. Baci ga mantikori ili zmaju.“ Njegovo tiho cerekanje zvučalo je kao kresanje šibica.

„Ti si glupak“, reče mu Mama Fortuna. Onda se obrati drugom: „A ti, čarobnjače, vidovnjače, vraču? Šta ti kaže taj tvoj volšebnički vid?“ Ona se priključi Ruhovom gromkom, isprekidanom smehu, ali utihnu kad vide da visoki još pilji u jednoroga. „Odgovori mi, lakrdijašu!“, zareža ona, ali visoki i ne okrenu glavu. Starica pruži ruku nalik na račja klešta,

cimnu ga za bradu i okrenu je prema sebi. Pred njenim zapiljenim, žutim očima on obori pogled.

„Konja“, promrmlja on. „Belu kobilu.“

Mama Fortuna je dugo gledala u njega. „Vraču, i ti si glupak“, zakikota se naposletku, „ali veći od Ruha i opasniji. On laže samo iz pohlepe, ali ti lažeš iz straha. Ili možda iz dobrote?“ Čovek ne reče ništa, i Mama Fortuna se zasmjeja sama sa sobom.

„Dobro“, reče. „To je bela kobila. Želim je za Karneval. Deveti kavez je prazan.“

„Trebam konopac“, reče Ruh. Spremao se da se okrene, ali ga starica zaustavi.

„Jedini konopac koji bi nju mogao vezati“, reče mu, „jeste uzica kojom su stari bogovi sputali vuka Fenrira. Ona sačinjena od ribljeg daha, ptičje pljuvačke, ženske brade, mačjeg mjaukanja, medveđih žila i još nečega. Sad se sećam – od korenja planina. Pošto nemamo te sastojke, a ni patuljke da nam ih upletu, moraćemo da se snađemo s gvozdenim rešetkama. Uspavaću je, evo ovako“, i ruke Mame Fortune stadoše da štrikaju noćni vazduh dok je ona mumlala nekoliko neprijatnih, grlenih reči. Oko jednoroga se osećao miris munje kad je starica završila čini.

„Sad je zatvorite u kavez“, reče onoj dvojici. „Spavaće do izlaska sunca ma kakvu larmu vi nadigli – osim ako je, iz urođene gluposti, ne dodirnete rukama. Rasklopite deveti kavez na delove i sklopite ga oko nje, ali oprez! Ruka koja joj makar i okrzne grivu istog časa će se pretvoriti u magareće kopito, baš kao što i zaslužuje.“ Ona se opet podrugljivo zagleda u visokog, mršavog. „Sitni trikovi bi ti još teže polazili za rukom nego inače, čarobnjače“, reče, sopćući od smeha. „Na posao. Tama neće još dugo potrajati.“

Kad se našla izvan dometa sluha i skliznula u senku svojih kola kao da je samo izašla da vidi koje je doba, čovek po imenu Ruh otpljunu i radoznalo reče: „Pitam se što se matora tikva toliko potresa. Kakve veze ima hoćemo li pipnuti životinju?“

Čarobnjak mu odgovori tihim, gotovo nečujnim glasom. „Dodir ljudske ruke bi je probudio iz najdubljeg sna, pa makar je uspavao i sam đavo. A Mama Fortuna nije đavo.“

„Ona bi volela da mi mislimo da jeste“, ružno se isceri tamnopusi. „Magareća kopita! Koješta!“ Ipak, on gurnu ruke duboko u džepove. „Zašto bi se čini razvejale? Ovo je samo matora bela kobila.“

Ipak, čarobnjak već beše krenuo prema poslednjim crnim kolima. „Požuri“, doviknu preko ramena. „Uskoro će dan.“

Čitav ostatak noći su rasklapali deveti kavez – rešetke, pod i krov – a onda ga sklapali oko zaspalog jednoroga. Ruh oproba vrata da se uveri jesu li dobro zaključana, i baš tada sivo drveće pokipe na istoku i jednorog otvori oči. Dvojica ljudi se žurno odšunjaše odatle, ali se čarobnjak osvrnu baš u pravom trenutku i vide gospu jednoroga kako se pridiže na noge i zuri u gvozdene rešetke; glava joj je bila spuštena nisko i klatila se tamo-amo kao glava kakovog starog belog konja.

Drugo poglavlje

DEVET CRNIH ZAPREGA Ponoćnog karnevala danju su izgledale nekako manje i nimalo preteće, samo krhko i lomno poput suvog lišća. Zastora više nije bilo, već su sada kola bila ukrašena žalosnim crnim zastavicama isečenim od ćebadi i patrljcima crnih vrpci koji su se koprcali na vetru. Kola su bila neobično raspoređena na livadi zarasloj u grmlje: bio je tu petougao od kaveza, u njemu trougao, a u sredini su čamila Mama Fortunina kola. Samo je ovaj kavez zadržao crni veo koji je skrivao unutrašnjost. Mama Fortune nije bilo na vidiku.

Čovek po imenu Ruh polako je vodio raštrkanu gomilu seoskog življa od kaveza do kaveza i sumorno govorio ponešto o zverima koje su se nalazile unutra. „Ovo tu je mantikora. Ljudska glava, lavlje telo, škorpijin rep. Ulovljena u ponoć dok je jela vukodlake da ublaži smrad iz usta. Stvorovi noći izvučeni na svetlost dana. Evo zmaja. S vremena na vreme bljune vatru – uglavnom kad ga neko čačka, mali. Utroba mu je plameni pakao, ali mu je koža tako hladna da biste se opekli. Zmaj natuca sedamnaest jezika i pati od gihta. Satir.

Dame neka ne prilaze. Taj uvek nešto smeru. Uhvaćen pod čudnim okolnostima koje možemo razotkriti samo gospodi posle predstave – cena, prava sitnica. Stvorovi noći.“ Pored jednorogovog kaveza, koji je bio među ona tri središnja, visoki čarobnjak je gledao ljudsku paradu kako paradira duž petougla. „Ne bi trebalo da budem ovde“, reče on jednorogu. „Starica me je upozorila da se držim podalje od tebe.“ On se prijatno zacereka. „Podsmeva mi se od onog dana kad sam joj se priključio, ali sve to vreme me se pomalo pribojava.“

Gospa jednorog gotovo da ga nije čula. Okretala se ukруг, ukруг po kavezu, a telo joj je neprestano uzmicalo pred dodirrom gvozdениh rešetaka posvuda unaokolo. Nijedno stvorenje noći ne voli hladno gvožđe, i premda je gospa jednorog mogla da trpi njegovo prisustvo, činilo se da joj njegov ubilački miris pretvara kosti u pesak a krv u kišu. Na rešetke njenog kaveza mora da je bila bačena nekakva čarolija jer nisu prestajale da došaptavaju jedna drugoj kojekakva zla onim svojim kandžolikim, ćeretavim glasovima. Teški katanac se kikotaо i zapomagao kao lud majmun.

„Reci mi šta vidiš“, reče čarobnjak isto onako kao što je Mama Fortuna kazala njemu. „Pogledaj ostale legende oko sebe i reci mi šta vidiš.“

Ruhov železni glas zvonio je kroz bezvoljno popodne. „Čuvar kapija podzemnog sveta. Tri glave i pozamašno krzno sačinjeno od otrovnica, kao što vidite i sami. Poslednji put viđen na površini zemlje u doba Herakla, koji ga je izvukao napolje, držeći ga ispod miške. Ipak, mi smo ga izmamili na svetlost dana, obećavši mu bolji život. Kerber. Gledajte samo šest prevarenih, crvenih očiju. Možda ih jednog dana ponovo vidite. Ovuda pođite do zmije Midgarda. Ovuda.“

Gospa jednorog je kroz rešetke zurila u stvorenje u kavezu. Oči su joj bile razrogačene u neverici. „To je samo pas“,

šapnu ona. „Gladan, nesrećan pas s jednom jedinom glavom i gotovo bez krzna, jadničak. Kako su samo mogli pomisliti da je to Kerber? Zar su svi slepi?“

„Pogledaj opet“, reče čarobnjak.

„I satir“, produži jednorog. „Satir je čovekoliki majmun, stari majmun s rđavo sraslim stopalom. Zmaj je krokodil; pre će bljunuti ribu nego vatru. A velika mantikora je lav – sasvim pristojan lav, ali ništa čudovišniji od drugih lavova. Ne razumem.“

„Njeno telo obavlja čitav svet“, govorio je Ruh jednoličnim glasom. Čarobnjak još jednom reče: „Pogledaj opet.“

Onda, kao da joj se oči privikavaju na tamu, gospa jednorog je u svakom kavezu zapazila još jednu priliku. Onako ogromne, nadnosile su se nad zatvorenicima Ponoćnog karnevala i bile vezane za njih: behu to burni snovi iznikli iz zrnca istine. Dakle, bila je tu mantikora – izgladnelih očiju, balave gubice, rikala je i izvijala smrtonosni rep preko leđa tako da joj je otrovna žaoka visila i njihala se tik iznad uva – ali tu je ujedno bio i lav, majušan i pomalo smešan u poređenju s njom. A ipak su bili isto biće. Jednorog začuđeno zatopota nogama.

Isto je bilo i u svim drugim kavezima. Senoviti zmaj je otvorio usta i iz njih je zašišala bezopasna vatra, na šta radozalcima zastade dah i oni se štrećnuše dok je pakleni pas čuvar s krznom od zmija urlikao, prizivajući trostruku zlu kob i propast na one koji su ga izdali, a satir se bestidno kezio rešetkama i mamio devojkice, nudeći im neverovatna zadovoljstva, i to tu, na licu mesta, u javnosti. Što se tiče krokodila, majmuna i pomenutog psa, oni su postojano gledali pred čudesnim avetima sve dok i sami nisu postali senke čak i u očima jednoroga, a njih nije tako lako obmanuti.

„Čudnovato volšebništvo“, reče ona tiho. „Ovde je pre reč o tumačenju i pristupu nego o čaroliji.“

Čarobnjak se zasmija sa zadovoljstvom i velikim olakšanjem. „Lepo rečeno, zaista lepo rečeno. Znao sam da matora karakondžula neće tebe zaslepiti pijačnim činima.“ Glas mu je postajao oštar i tajnovit. „Ovo joj je već treća greška“, reče, „a to su bar dve greške viška za umornu staru opsenarku poput nje. Čas se bliži.“

„Čas se bliži“, govorio je Ruh gomili kao da je načuo čarobnjakove reči. „Ragnarok. Tog dana, kada bogovi budu poraženi, zmija Midgarda će bljunuti kovitlac otrova na samog velikog Tora, i on će se svaliti kao otrovana muva. I tako zmija čeka sudnji dan i sanja o ulozi koju će odigrati. Možda i bude tako – ne bih znao. Stvorenja noći, izvučena na svetlost dana.“

Zmija je ispunjavala čitav kavez. Nije imala ni glavu ni rep – bila je samo talas zamrljane tame koja se valjala s kraja na kraj kaveza i nije ostavljala prostora ni za šta izuzev za sopstveno gromovito disanje. Samo je gospa jednorog videla zlokobnu bou, sklupčanu u uglu, zadubljenu, može biti, u maštanje o tome kako će jednom zasnagda presuditi Ponoćnom karnevalu. Ipak, bila je majušna i nejasna, kao duh crva u senci zmije.

Neki radoznali seljak diže ruku i oštro zapita Ruha: „Ako je ova zmijurina obmotana oko sveta, kao što kažeš, kako to da je neki njen deo kod vas u kolima? A ako može da smrska more kad se samo protegne, što lepo ne odgmiže odavde, noseći ceo cirkus oko vrata kao ogrlicu?“ Začu se potvrdno mrmljanje, i pojedini mrmljači počеше oprezno da uzmiču.

„Vanredno dobro pitanje, prijatelju moj“, reče Ruh mr-godno. „Naprosto, zmija Midgarda takoreći postoji u drugoj

ravni pored ove naše, u nekoj drugoj dimenziji. Zato je inače nevidljiva, ali kada je izvučeš u naš svet – kao što je Tor jednom učinio kada ju je upecao – vidi se jasno kao munja, koja takođe potiče s nekog drugog mesta, gde možda izgleda sasvim drugačije. I naravno, možda bi se zmija ljutnula da zna kako joj deo trbušine stoji na izvol'te u Ponoćnom karnevalu Mama Fortune. Ali ona to ne zna. Ima ona o čemu da razmišlja i sigurno se neće baviti pitanjem o tome gde joj je pupak – a mi živimo u nadi, baš kao i svi vi, da će ostati mirna.“ Ovu poslednju reč je razvio i rastegao kao testo, i slušaoci se oprezno nasmejaše.

„Opsenarske čini“, reče jednorog. „Ona ne može ništa da stvori.“

„Niti odistinski da promeni“, dodade čarobnjak. „Njeno bedno umeće svodi se na prurušavanje. A čak ni tu veštinu ne bi posedovala da ove naivčine, ove žrtve, nisu tako rade da poveruju u ono u šta je najlakše poverovati. Ne može da pretvori ni mleko u puter, ali zahvaljujući njenim opsena-ma lav će izgledati kao mantikora u očima onih koji žele da vide mantikoru – istim očima koje bi od prave mantikore pomislile da je lav, od zmaja gušter a od zmije Midgarda zemljotres. I od jednoroga – bela kobila.“

Dok je polako, očajnički kružila po kavezu, gospa jednorog zastade, tek tada shvatajući da čarobnjak razume njen govor. On se osmehnu, i ona vide da mu je lice zastrašujuće mlado za odraslog čoveka – nepregazeno vremenom, ne-taknuto tugom ili mudrošću. „Prepoznao sam te“, reče on.

Rešetke su zlobno šaputale između njih. Ruh je poveo gomilu prema središnjim kavezima. Jednorog upita visokog čoveka: „Ko si ti?“

„Ja sam čarobnjak Zevzik“, odgovori on. „Sigurno nisi čula za mene.“

Gospa jednorog se baš spremala da objasni kako ona po svoj prilici nije čula ni za jednog čarobnjaka, ali zaustavi je nešto tužno i srčano u njegovom glasu. Čarobnjak reče: „Zabavljam posetioce dok se okupljaju da vide predstavu. Sitne čini, mađioničarski trikovi – pretvaranje cveća u zastavice i zastavica u ribe, sve uz pratnju ubedljivog trtljanja i nagoveštaje da bih mogao proizvesti i zlokobnija čuda kad bih samo hteo. Nije to bogzna kakav posao, ali radio sam i gore, a jednog dana ću naći neki bolji. Nije ovo kraj.“

Ipak, od njegovog glasa se gospa jednorog osetila kao da je zauvek zarobljena, i ona ponovo poče da se šeta tamo-amo po kavezu jer ako se bude kretala, možda joj se srce neće raspući od užasa što je zatvorena. Ruh je stajao pred kavezom u kom se nalazio samo mali smeđi pauk, koji je pleo skromnu mrežu između rešetaka. „Arahna iz Lidije“, reče on svetini. „Lično vam jemčim, najbolja tkalja na svetu – njena sudbina to dokazuje. Zlosrećnica je prkosila boginji Ateni i nadmetala se s njom u tkanju. Atena nije volela da gubi, i zato je Arahna sada pauk i, po naročitom dogovoru, tka isključivo za potrebe Mama Fortuninog ponoćnog cirkusa. Potka od snega, plameno tkanje, uvek drugačije, daje se na znanje. Arahna.“

Mreža razapeta na razboju od gvozdenih rešetaka bila je vrlo jednostavna i skoro bezbojna ako se izuzme povremeno podrhtavanje duginih boja kada bi pauk otpuzao po njoj da popravi neku nit. Ipak, mreža je privlačila poglede posmatrača – a i pogled jednoroga – usmeravala ih tamo i ovamo i uvlačila ih dublje i dublje, sve dok vam se ne učini da gledate pravo u velike procepe sveta, u crne pukotine koje se nemilosrdno šire, a ipak, svet se neće raspasti na komade dokle god ga drži Arahnina mreža. Jednorog uzdahnu, strese se i opet vide stvarnu mrežu. Bila je vrlo jednostavna i skoro bezbojna.

„Pauk nije kao ostali“, reče ona.

„Ne“, složi se Zevzik preko volje. „Ali nije Mama Fortuna zaslužna za to. Vidiš, pauk i sam veruje u sve to. Vidi spletove nalik na igre kolariću-paniću i misli da su njegovo delo. Vera je od neprocenjive važnosti za čini nalik onima koje stvara Mama Fortuna. Kada bi ova četa praznoglavaca prestala da se divi i iščuđava, od njenog volšebništva ne bi preostalo ništa izuzev paukovih jecaja. A njih niko ne bi čuo.“

Gospa jednorog nije želela da opet pogleda u mrežu. Ona zirnu ka najbližem kavezu i odjednom oseti kako joj se dah u telu pretvara u hladno gvožđe. Na prečki od hrastovine sedelo je stvorenje s telom velike bronzane ptice i licem starice, zgrčenim i ubojitim kao kandže kojima je stiskala drvo. Imala je čupave okruglaste medveđe uši; ali niz ljuspasta ramena, pomešana s blistavim noževima njenog perja, spuštala se gusta, mladalačka kosa boje mesečine, koja joj je uokviravala mrsko, ljudsko lice. Svetlucala se, ali pogledati u nju značilo je osetiti svetlost kako kopni s neba. Ona spazi jednoroga i ispusti neobičan zvuk, ujedno nalik na siktaj i kikit.

Jednorog tiho reče: „Ova je prava. To je harpija Keleno.“
Zevzikovo lice poprimilo je boju ovsene kaše.

„Starica ju je uhvatila sasvim slučajno“, šapnu on, „usnu-lu, baš kao i tebe. Ali bila je to loša sreća, i obe to znaju. Čarolije Mama Fortune su taman toliko pouzdane da zadrže stvorenje u zarobljeništvu, ali od samog njegovog prisustva sve njene čini se toliko tanje da uskoro neće imati moći ni koliko da isprži jaje. Nije trebalo to da radi, nije trebalo da se petlja s pravom harpijom ili pravim jednorogom. Istina topi njenu magiju, uvek, a ona ipak ne može da se uzdrži, već pokušava da je okrene u svoju korist. Ali ovog puta...“

„Dugina sestra, verovali ili ne“, začuše Ruha kako njišti na zadivljene posetioce. „Ime joj znači 'Mračna', ona od čijih krila nebo pocrni pred buru. Ona i dve njene sestrice gotovo su nasmrtno izgledne kralja Fineja tako što su mu otimala i poganile svaki komad hrane pre nego što bi stigao da ga pojede. Ipak, sinovi Severnog Vetra naterali su ih da prestanu s tim, je l' tako, lepojko moja?“ Harpija ne ispusti nikakav zvuk, a Ruh se iskezi; osmeh mu je ličio na kavez.

„Borila se žešće od svih ostalih zajedno“, nastavi on. „Kao da pokušavaš sam pakao da vežeš jednom vlasi kose, ali Mama Fortuna je svejedno bila dovoljno moćna. Stvorovi noći izvučeni na svetlost dana. Golubice moja mila, gde si celo podne bila?“ Nekoliko ljudi u gomili se nasmeja. Harpijine kandže stezale su prečku sve dok drvo ne zaječa.

„Kad se ona oslobodi, ti već moraš biti na slobodi“, reče čarobnjak. „Ne sme da te zatekne u kavezu.“

„Ne usudujem se da dodirnem gvožđe“, odgovori gospa jednorog. „Rogom bih mogla da otvorim katanac, ali ne mogu da ga dohvatim. Ne mogu da izađem.“ Zbog harpije je drhtala od užasa, ali glas joj je bio sasvim smiren.

Čarobnjak Zevzik se uspravi i sada je bio desetak centimetara viši nego što je gospa jednorog zamišljala da je moguće. „Ne plaši se ničega“, počeo on gordo. „Iako zračim tajnovitošću, u grudima mi kuca toplo srce.“ Ipak, prekinu ga približavanje Ruha i njegovih pratilaca, sada tiših od one štokave svetine koja se do malopre kikotala na prizor mantikore. Čarobnjak pobeže, ali pre toga tiho dobaci: „Ne plaši se, Zevzik je uz tebe. Nemoj ništa preduzimati dok ti ja ne kažem!“ Njegov glas dolebdelo do nje tako prigušen i usamljen da nije bila sigurna je li ga zaista čula ili je samo osetila kako ju je okrznuo u prolazu.

Smrkavalo se. Svetina je stajala pred njenim kavezom i neobično stidljivo je zagledala. Ruh reče: „Jednorog“, i pomeri se u stranu.

Čula je srca kako poskakuju, suze kako naviru i dah kako zastaje u grudima, ali niko ne reče ni reč. Po žalosti, duševnom bolu i nežnosti na njihovim licima znala je da je prepoznaju, i njihovu čežnju shvatila je kao počast. Mislila je na lovčevu prababu i pitala se kako li je to ostariti i plakati.

„Većina obilazaka“, reče Ruh posle nekog vremena, „ovde bi se završila, jer šta bismo vam još mogli pokazati posle odistinskog jednoroga? Ipak, u Mama Fortuninom Ponoćnom karnevalu imamo još jednu zagonetku – demona goropadnijeg od zmaja, čudovišnijeg od mantikore, ogavnijeg od harpije i svakako sveprisutnijeg od jednoroga.“ On mahnu rukom prema poslednjim kolima i crni zastori počеше da se migolje u stranu iako ih niko nije povlačio. „Gle!“, zavika Ruh. „Pred vama je ona koja nastupa poslednja, pred vama je kraj krajeva! Pred vama je Eli!“

U kavezu je bilo mračnije od večeri, i hladnoća iza rešetaka meškoljila se kao živi stvor. U toj hladnoći nešto živo se kretalo, i jednorog ugleda Eli – izandalu, koščatu staricu koja je čučala u kavezu, ljuljala se i grejala se ispred vatre koja nije bila tu. Izgledala je krhko kao da će je težina tame smrviti i tako bespomoćno i usamljeno da je trebalo da posmatrači, puni sažaljenja, pohrle napred ne bi li je oslobodili. Umesto toga, oni počеше da uzmiču u tišini baš kao da ih Eli vreba i lovi. Ipak, nije čak ni gledala u njih. Sedela je u mraku i škriptavo pevušila za sebe glasom koji je zvučao kao da testerije drvo i kao da se drvo sprema da padne.

Šta ubereš, ponovo nikne,
Ubiješ li koga, on opet prodiše,

Ukradeš li šta, s mesta se ne makne –
Ali šta iščezne, toga nema više.

„Jelda ne izgleda kao nešto posebno?“, zapita Ruh. „Ipak, nijedan junak joj se ne može suprotstaviti, nijedan bog je ne može nadvladati, niti je čarolije mogu odagnati – a ni zarobiti, jer ona ovde nije zatvorenica. Iako je prikazujemo, ona hodi među vama, dodiruje vas i uzima ono što joj pripada. Jer Eli je Starost.“

Hladnoća kaveza posezala je prema gospi jednorogu i gde god bi je dodirnula, ova bi zanemoćala i malaksala. Činilo joj se da vene, da posustaje; osećala je da je lepota sa svakim dahom napušta. Ružnoća joj je visila s grive, povlačila joj glavu naniže, proređivala joj rep, mršavila joj telo, izjedala joj dlaku i razarala joj mozak sećanjima na ono što je ona sama nekad bila. Harpija u blizini ispusti tih, žudan zvuk, ali gospa jednorog bi se rado skupila u senci njenih bronzanih krila, samo da se sakrije od ovog poslednjeg demona. Elina pesma strugala joj je srce.

Stvorovi mora mru u kamenjarima,
Nejač se očas sa zemlje zбриše.
Svaki dar sprži ruku što ga prima –
Šta iščezne, toga nema više.

Obilazak je bio gotov. Svetina se iskradala i niko nije išao sam, već po dvoje, po troje i po nekoliko u grupi; neznanci su držali neznance za ruke i često se osvrтали da vide sledi li ih Eli. Ruh žalostivo doviknu: „Zar gospoda ne bi pričekala da čuje priču o satiru?“, i mrzovoljno zanjišta od smeha, koji ih je progonio u sporom begu. „Stvorenja noći, izvučena na svetlost dana!“ S mukom su se probijali kroz sve

gušći vazduh, mimo jednorogovog kaveza i sve dalje dok je Ruhov smeh kevtao za njima i rasterivao ih kućama, a Eli je još pevala.

Ovo je opsena, reče jednorog sebi. Ovo je opsena – i ona nekako diže glavu tešku od smrti, pa se zagleda duboko u tamu poslednjeg kaveza i ne vide Starost, već samu Mama Fortunu kako se proteže, kliberi i silazi na zemlju sa onom svojom starom, sablasnom lakoćom. Gospa jednorog je tada znala da nije poružnela i postala smrtna, ali se nije ponovo osetila lepom. Možda je i to opsena, pomisli iscrpeno.

„Ovo je bilo pravo uživanje“, reče Mama Fortuna Ruhu. „Kao i uvek. Valjda sam u srcu naprosto zaljubljenica u daske koje život znače.“

„Valjalo bi da obideš onu poganu harpiju“, reče Ruh. „Ovog puta sam *osećao* kako se oslobađa. Kao da sam ja konopac kojim je sputana, a ona me upravo odvezuje.“ On se strese i progovori tiše. „Otarasi je se“, reče promuklo. „Pre nego što nas raspe po nebu u vidu krvavih oblaka. Sve vreme razmišlja o tome. Osećam kako razmišlja o tome.“

„Smiri se, budalo!“ Veštičin glas je bio ratoboran od straha. „Ako pobegne, mogu da je pretvorim u vetar, u sneg ili u sedam muzičkih nota. Ali odlučila sam da je zadržim. Nijedna druga veštica na svetu nema zarobljenu harpiju i nikad i neće. Zadržala bih je pa makar je svakog dana morala hraniti po jednim komadićem tvoje džigerice.“

„Baš lepo“, reče Ruh. On se malo izmače. „A kad bi htela samo tvoju džigericu?“, zapita on oštro. „Šta bi onda radila?“

„Svejedno bih joj dala tvoju“, reče Mama Fortuna. „Ne bi primetila razliku. Harpije nisu mnogo bistre.“

Sama na mesečini, starica je klizila od kaveza do kaveza, drmusala katance i proveravala čini kao domaćica kad opipava dinje na pijaci. Kad je stigla do harpijinog kaveza, čudovište ispusti zvuk prodoran kao koplje i raširi krila u

punom jezivom sjaju. Načas se jednorogu učinilo da se rešetke kaveza migolje i razlivaju kao kiša, ali Mama Fortuna krcnu zglobovima prstiju nalik na grančice, i rešetke su opet bile od gvožđa, a harpija je klonula na prečku i čekala je.

„Ne još“, reče veštica. „Ne još.“ Piljile su jedna u drugu istovetnim očima. Mama Fortuna reče: „Moja si. Ako me ubiješ, moja si.“ Harpija se nije micala, ali oblak ugasi mesec.

„Ne još“, reče Mama Fortuna i okrenu se prema jednorogovom kavezu. „No“, reče blagim, pomalo promuklim dubokim glasom. „Uplašila sam te nakratko, jelda da jesam?“ Smeh joj je zvučao nalik na zmiје koje žure kroz blato, i ona se došećka bliže.

„Ma šta rekao tvoj drugar čarobnjak“, produži ona, „mora da ipak posedujem izvesne sitne veštine. Obmanuti jednoroga da je ostareo i poružio – potrebno je za to bar malo umeća, ako mene pitaš. I zar bi vašarska čarolija držala Mračnu pod ključem? Nema druge dok ja...“

Jednorog odgovori: „Starice, ne razmeći se. Tvoja smrt sedi u onom kavezu i čuje te.“

„Da“, reče Mama Fortuna mirno. „Ali ja bar znam gde je moja. Ti si pošla na put da tražiš sopstvenu smrt.“ Ona se opet zasmеja. „A ja znam gde se i ona nalazi. Ipak, poštedela sam te tog saznanja; treba da si mi zahvalna.“

Zaboravljajući gde je, gospa jednorog navali napred i priljubi se uz rešetke. Povređivale su je, ali ona ne ustuknu. „Crveni Bik“, reče. „Gde da nađem Crvenog Bika?“

Mama Fortuna priđe veoma blizu kavezu. „Crveni Bik kralja Hagarda“, promumla. „Znaš, dakle, za Bika.“ Ona joj pokaza dva zuba. „E pa, neće te se dokopati“, reče. „Pripadaš meni.“

Jednorog odmahnu glavom. „Znaš da to ne ide tako“, odgovori ona blago. „Oslobodi harpiju dok ne bude kasno, a oslobodi i mene. Zadrži ove jadne seni ako želiš, ali nas pusti.“

Veštičine tromе oči blesnuše tako divljačnom svetlošću da ofucana družina krupnih, zelenkastih moljaca, koji behu pošli u noćni provod, uleprša pravo u njih, zacvrča i pretvori se u snežnobeli pepeo. „Pre bih se sasvim odrekla šou-biznisa“, zareža ona. „Ovo večito klipsanje i vucaranje čudovišta prikupljenih s koca i konopca – misliš da sam o *tome* maštala dok sam bila mlada i zla? Misliš da sam svojevoljno odabrala ove drugorazredne čini koje se oslanjaju na tuđu glupost – ili misliš da prosto nikad nisam znala istinsku magiju? Izvodim smicalice s kućicama i majmunima zato što ne umem bolje, ali bar znam razliku. A ti sad hoćeš da se odreknem gledanja u tebe i prisustva tvoje moći. Rekla sam Ruhu da bih nahranila harpiju njegovom džigericom da moram, i bih. A da bih tebe zadržala, uhvatila bih tvog drugara Zevzika i njega bih...“ Toliko se razbesnela da je počela da lupeta koješta, i na kraju utonu u tišinu.

„Kad smo već kod džigerice“, reče jednorog. „Stvarna čarolija se nikad ne može izvesti pomoću tuđe. Moraš da istrgneš sopstvenu džigericu i da ne očekuješ da ti je vrate. Istinske veštice to znaju.“

Nekoliko zrnaca peska zašušta niz Mama Fortunin obraz dok je zurila u jednoroga. Sve veštice tako plaču. Ona se okrenu i hitro pođe prema svojim kolima, ali odjednom se osvrnu i uputi joj goletan kez. „Ali svejedno sam te dvaput prevarila“, reče. „Šta misliš, da su te oni radoznalci prepoznali bez moje pomoći? Ne, morala sam da ti dam izgled koji oni razumeju i rog koji su u stanju da vide. U današnje vreme potrebna je jeftina vašarska veštica da bi narod prepoznao pravog jednoroga. Mnogo bolje bi ti bilo da ostaneš sa mnom i budeš lažna, jer na celom svetu jedino će te Crveni Bik prepoznati kad te vidi.“ Ona iščeznu u svojim kolima, a harpija dopusti mesecu da izađe.

Treće poglavlje

NEŠTO PRED ZORU vratio se Zevzik, šunjajući se između kaveza tiho poput vode. Samo je harpija načinila nekakav zvuk dok je prolazio. „Nisam uspeo ranije da se izvučem“, reče on jednorogu. „Ostavila je Ruha da me čuva, a on skoro nikad ne spava. Ali zadao sam mu zagonetku, a njemu uvek treba cela noć da se seti rešenja. Sledeći put ću mu ispričati vic, pa će nedelju dana ostati zauzet.“

Gospa jednorog je bila siva i tiha. „Bacila je čini na mene“, reče. „Zašto mi nisi rekao?“

„Mislio sam da znaš“, odgovori čarobnjak blago. „Na kraju krajeva, zar se nisi zapitala kako to da su te prepoznali?“ On se osmehnu, zbog čega je izgledao malo starije. „Ne, naravno da nisi. Nikad se ne bi to zapitala.“

„Nikad ranije niko na mene nije bacio čini“, reče gospa jednorog. Prože je dug drhtaj odnekud iz dubina. „Nikad nije bilo sveta u kom nisu znali za mene.“

„Tačno znam kako se osećaš“, reče Zevzik poletno. Jednog ga osmotri tamnim, beskrajnim očima, i on se bojažljivo